

EK 2. ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİNİN SONUÇ GÖZLEMLERİ: TÜRKİYE

CRC/C/15/Add.152 / 8 Haziran 2001 ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ 27 nci OTURUM

SÖZLEŞMENİN 44 ncü MADDESİ UYARINCA TARAF DEVLETLER TARAFINDAN SUNULAN RAPORLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çocuk Hakları Komitesinin Sonuç Gözlemleri: Türkiye

1. Komite, Türkiye tarafından sunulan ve 7 Temmuz 1999 tarihinde ulaşan ilk rapor (CRC/C/51/Add.54) ve ek bilgiyi (CRC/C/51/Add.8), 23 Mayıs 2001 tarihinde yapılan 701 ve 702 nci toplantılarında (bkz. CRC/C/SR. 701-702) değerlendirmiş ve 8 Temmuz 2001 tarihinde yapılan 721 nci toplantısında aşağıda sunulan sonuç gözlemlerini kabul etmiştir.

A. Giriş

2. Komite, taraf devletin rapor sunma kılavuzuna uygun olarak hazırlanmış olan ilk raporunu, kendi ülkesine ilişkin konulara verdiği yazılı cevapların (CRC/C/Q/TUR.1) zamanında iletilmesini ve ek belgeleri sunmasını memnuniyetle karşılamıştır. Komite ayrıca, taraf devlet tarafından gönderilen ve komitenin taraf devlette çocuk haklarının durumunu en iyi şekilde anlamasına yardımcı olan geniş katılımlı ve farklı sektör temsilcilerinden oluşmuş delegasyonu da takdir etmiştir.

B. Olumlu Yönler

3. Komite, taraf devletin mevzuatını, Sözleşme hüküm ve ilkeleri ile uyumlu hale getirmek için yaptığı çalışmaları memnuniyetle karşılamaktadır. Özellikle mevzuatın Sözleşme ile uyumunu değerlendirmek için yapılacak çalışmanın hazırlıkları ile Türkiye’de Sözleşme hüküm ve ilkelerinin ne oranda uygulandığını gözlemek için hazırlanmış olan “Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme Uygulama Listesi” çalışmaları bu kapsamda belirtilebilir.

4. Komite, Başbakanlığa bağlı olarak çocuklar için sektörlerarası planlamada koordinasyonu gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan Çocuk Haklarının İzlenmesi ve Değerlendirilmesi Üst Kurulunun ve Alt Komitesinin oluşumunu takdirle karşılamaktadır. Komite ayrıca, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün de ülke çapında Sözleşmenin uygulanmasındaki koordinasyonunu özellikle olumlu bir adım olarak vurgular.

5. Komite ülkedeki zorunlu eğitim süresinin 8 yıla yükseltilmesini takdirle karşılamasının yanı sıra genç kızlar ve kadınlar arasında yaygın olan okumaz-yazmazlığın giderilmesi için UNICEF ile birlikte sürdürülen ve hükümetin bir programı olan Kızların Eğitilmesi [Kızlar İçin Açık İlköğretim Öğrenme Merkezleri] Projesinden de büyük memnuniyet duymaktadır. Ayrıca, temel amacı büyük şehirlerde olumsuz koşullarda yaşayan 5 ve 6 yaşlarındaki çocukların okula hazırlanması, sağlık bakımı ve yeterli beslenmesi olan Erken Çocukluk Gelişimi Destekleme Projesini de ilginç bir proje olarak özellikle vurgulamaktadır.

6. Komite, taraf devletin İstihdamda Asgari Yaşla İlgili 138 Sayılı ILO Sözleşmesi ile En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 sayılı ILO Acil Eylem Sözleşmesini onaylamasını büyük memnuniyetle karşılamaktadır. Ağustos 1999 tarihinde Uluslar arası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Uluslar arası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin imzalanmış olmasını da önemle bildirmektedir.

7. Komite, taraf devletin 1999 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü koordinasyonu altında çeşitli bakanlıklar ve UNICEF’in katılımı ile Sözleşmenin ilkelerini ve hükümlerini yaygınlaştırma amacıyla başlattığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi Tanıtma Kampanyasını takdirle karşılamaktadır. Komite ayrıca, Nisan 2000’de 81 ilden gelen çocuk delegasyonlarının, sivil toplum örgütlerinin, ilgili kamu kurumlarının ve üniversitelerinin katılımı ile oluşturulan Ulusal Çocuk Kongresinin toplanmasını ve ardından Kasım 2000’de Ulusal Çocuk Kongresinde kaydedilen başarıyı değerlendirmek ve

her il bazında çocuk haklarına ilişkin faaliyetlerin gerçekleştirilmesini incelemek için çocukların katılımı ile oluşturulan Çocuk Forumunu özellikle vurgulamak ister.

8. Komite, 1999 yılında meydana gelen iki tahrip edici depremin ardından devletin, çocuklar için sosyal hizmet birimleri kurma ve deprem bölgesinde bulunan okullardaki çocukları psikolojik ve sosyal açıdan desteklemek için giriştiği çocuklara yönelik bir çok çabayı memnuniyetle belirtmektedir.

9. Komite, taraf devletin ilk raporunun, kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve uluslar arası organizyonlardan gelen temsilcilerin katılımı ile oluşturulmuş geçici (ad hoc) komiteler tarafından hazırlanmasını da takdirle karşılamaktadır.

C. Sözleşmenin Uygulanmasına İlişkin Süreci Etkileyen Etkenler ve Karşılaşılan Güçlükler

10. Komite, Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin taraf devletin bazı güçlüklerle karşılaştığını; bu güçlüklerin özellikle ülkede mevcut sosyal ve bölgesel farklılıklardan kaynaklandığını ve 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihinde meydana gelen iki depremin yıkıcı etkileri ile körüklendiğini belirtmektedir. Komite ayrıca, taraf devletin azınlık tanımını dar yorumlamasının ülkedeki bazı grupların, Sözleşme ile korunan insan haklarından yararlanmasını engellediğini gözlemlemektedir.

D. Kaygı Duyulan ve Tavsiyede Bulunulan Temel Konular

1. Genel Uygulama Önlemleri

Çekinceler

11. Komite, Sözleşmenin 17, 29 ve 30 ncu maddesine konulmuş olan çekinceleri kaygı ile karşılamaktadır. Komite ayrıca bu çekincelerin özellikle eğitim, ifade özgürlüğü, kendi kültürünü yaşatma hakkı ve kendi dilini kullanma hakkı gibi alanları da kapsayan bazı durumlarda, 1923 tarihli Lozan Antlaşması ile azınlık olarak tanınmayan bazı etnik gruplara mensup çocuklar bakımından, özellikle de Kürt kökenli çocuklar bakımından olumsuz etkileri olabileceğini belirtmektedir.

12. Komite, Sözleşmenin 17, 29 ve 30 ncu maddelerine koyduğu çekinceyi kaldırması için taraf devleti teşvik etmektedir.

Mevzuat

13. Komite, Ulusal mevzuatın halen gözden geçirilip değiştirilme aşamasında olduğunu belirtmektedir, özellikle Medeni Kanun, Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu değiştirilecek hukuki metinler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Komite 1991 tarihli "Terörle Mücadele Kanunu" ve çocuk mahkemelerine ilişkin bazı hükümler gibi konuya ilişkin bazı yasal düzenlemelerin Sözleşmenin hükümleri ve ilkeleri ile tam uyum içerisinde olmadığını ifade etmektedir..

14. Komite, taraf devleti ulusal mevzuatını Sözleşme hükümleri ve ilkeleri ile tam uyumlu hale getirme görüşü doğrultusunda hukuk reformu çalışmalarına devam etmeye ve yasal düzenlemeler ile uygulama arasında, özellikle çocukların yargılama öncesi göz altına alınmasına ilişkin olarak görülen farklılıkları gidermeye yönelik gerekli adımları atmaya teşvik etmektedir.

Koordinasyon

15. Komite, koordinasyonu geliştirmek amacıyla taraf devletin Çocuk Haklarını İzleme ve Değerlendirme Üst Kurulu ile Alt Komitesini kurmasını takdirle karşılarken; Sözleşmenin uygulanmasında koordinasyon makamı olan ve Üst Kurulun sekreteryasını oluşturan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne yeterli mali kaynaklar ve insan (personel) kaynağının sağlanmamış olmasını da göz ardı etmemektedir. Komite bunun yanı sıra, karar alma sürecindeki yüksek merkezîyetçi düzey ile gerek ulusal gerekse yerel düzeylerdeki hükümet kuruluşları arasındaki ve ayrıca hükümet kuruluşları ile özel ve gönüllü sektörler arasındaki yetersiz koordinasyon bakımından kaygı duymaktadır.

16. Komite, koordinasyonu güçlendirmek ve daha etkili kılmak için taraf devlete yeterli insani ve mali kaynakları sağlamasını tavsiye etmektedir. Ayrıca demokratik karar alma

sürecinin bazı aşamalarında taraf devleti merkezîyetçilikten uzaklaşması için teşvik etmektedir; bu bağlamda özellikle sağlık ve eğitim alanlarında; yerel makamların yanı sıra özel ve gönüllü sektörler ile bilhassa güney doğu bölgesinde, koordinasyonun geliştirilmesi gereği belirtilebilir.

Bütçe Kaynaklarının Tahsisi

17. Komite, son yıllarda özellikle eğitim ve sağlık alanlarında, bütçeden çocuklara ayrılan payda görülen artışı belirlemekle birlikte; son ekonomik kriz ve buna bağlı yapısal düzenlemelerin belirtilen bütçe payında olumsuz bir etkisinin olabileceğinden kaygı duymaktadır. Ayrıca, çocuklara ayrılan bütçe ödeneği artışından, en çok ihtiyacı olan çocuk grubunun ne ölçüde yararlanabileceği hususu da belirsizliğini korumaktadır.

18. Sözleşmenin 4 üncü maddesi ışığında, Komite taraf devleti, çocukların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını da içerecek şekilde, özellikle yerel yönetimlerde ve toplumun yardıma en muhtaç kesimine mensup çocuklar için, Sözleşme ile tanınan hakların uygulanmasını mümkün olan en üst düzeyde gerçekleştirecek şekilde kaynakların ayrılmasını güvence altına almak amacıyla, çocuk haklarına ilişkin konulardaki önceliklerini belirlemesi konusunda teşvik etmektedir. Komite bunun yanı sıra, taraf devlete, bütçeden ayrılan payın çocuklar üzerindeki etkisini en iyi şekilde değerlendirebilmesi amacıyla, uluslar arası yardım programlarından sağlanan kaynaklar da dahil olmak üzere, ulusal ve yerel düzeylerde çocuklar için harcanan bütçe miktarı ve oranlarını belirlemek için gerekli tedbirleri almasını tavsiye etmektedir.

Bağımsız İzleme Yöntemleri

19. Komite, çocukların haklarını izlemek, Sözleşme ile tanınan hakları ihlal edilen çocukların bireysel şikayetlerini kaydetmek ve ilgili makamlara iletmek ile görevli ombudsman veya Çocuk Komisyonu gibi bağımsız bir mekanizmanın bulunmamasına ilişkin kaygılarını dile getirmekte ve Çocuk Ombudsmanı Bürosunun kurulmasına yönelik devam eden tartışmaları dikkatle gözlemlemektedir.

20. Komite, Sözleşmenin uygulanmasını izlemek, çocukların şikayetleri ile çocuklara duyarlı bir yaklaşımla onlarla en uygun şekilde ilgilenmek, Sözleşme ile tanınan hakların ihlal edilmesine karşı uygun yaptırımları belirlemek için Paris İlkelerine uygun ve çocukların kolayca ulaşabileceği, bağımsız ve etkili bir mekanizmayı kurmak ve geliştirmek için çaba harcaması konusunda taraf devleti teşvik etmektedir. Bu bağlamda, komite, taraf devlete diğer kuruluşların yanı sıra özellikle UNICEF ve İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Bürosundan teknik yardım almayı düşünmesini de önermektedir.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

21. Komite, taraf devletçe, 1997-2000 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile UNICEF'in Temel Eylem Planı çerçevesinde Çocuk Bilgilendirme Ağı kurma ve bunun 2001-2005 dönemi için bir uzantısı olan Çocuk ve Kadın Bilgilendirme Ağı kurma yolunda aldığı tedbirleri memnuniyetle karşılamaktadır. Bununla birlikte Komite, Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesinde, Sözleşmeyi ilgilendiren bütün alanları ve 18 yaşın altındaki tüm kişileri kapsayan düzenli veri toplamakla görevli bir birimin bulunmamasından da kaygı duymaktadır.

22. Komite, Sözleşme ile ilintili veri ve gösterge toplama sistemini geliştirmeyi sürdürmesi ve Çocuk Bilgilendirme Ağı'na ek destek vermesi yönünde taraf devleti teşvik etmektedir. Bu sistem 18 yaşına kadar olan bütün çocukları kapsamına almalı ve istismar ve ihmal mağduru olan, kötü muameleye maruz kalan çocukları, özürlü çocukları, azınlıklara ve farklı etnik gruplara mensup çocukları, iltica etmek isteyen çocukları, iç göç nedeni ile yerinden edilmiş çocukları, hukuk sistemi ile karşı karşıya kalmış çocukları, çalışan çocukları, evlat edinilen çocukları ve kırsal kesimde ve sokakta yaşayan çocukları içerecek şekilde, özellikle zor durumda bulunan çocuklara özel bir önem vermelidir. Komite ayrıca, Sözleşmenin etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik politika ve programların kaleme alınmasında bu gösterge ve verileri kullanması konusunda taraf devleti teşvik etmektedir.

Sözleşmenin Yaygınlaştırılması

23. Taraf devletin bütün ülke çapında sözleşmeyi yaygın hale getirmek için sürdürdüğü çok sayıda çabaları olmasına karşın, Komite, Sözleşme ilkelerinin ve hükümlerinin toplumun tüm düzeylerinde, özellikle kırsal kesimde tam anlamı ile yaygınlaştırılmamış olmasından endişe duymaktadır.

24. Komite, Sözleşme hakkında tüm düzeylerde bilgi verilmesi sürecinin geliştirilmesini taraf devlete tavsiye etmektedir; bilgilendirme özellikle idari makamlar ve sivil toplum, bilhassa sivil toplum kuruluşları ve özel sektör bazından olmalı; ayrıca sözleşmenin yaygın hale getirilmesi için, bilhassa yerel düzeyde resimli kitaplar ve posterler şeklindeki görsel yardımcı yöntemlerin daha yaratıcı olarak geliştirilmesine özen gösterilmelidir. Komite ayrıca, çocuklara ve çocuklar için çalışan, yargıçlar, hukukçular, yasayı uygulamakla görevli olanlar, öğretmenler, okul yöneticileri ve sağlık personeli gibi kişilerin yeterli ve sistematik olarak eğitilmesini ve bu kişilere duyarlılık kazandırılmasını tavsiye etmektedir. Taraf devlet, Sözleşmenin tamamını her düzeydeki eğitim sistemi müfredatına dahil etme yolunda da teşvik edilmektedir.

2. Çocuk Tanımı

25. Komite, yasal evlenme ehliyetine sahip olunan yaşın, erkeklerde 17 kızlarda ise 15 yaş olması nedeniyle duyduğu endişeyi ifade etmekle birlikte; Medeni Kanun Tasarısında bu yaşın hem kızlar hem erkekler için 17 olarak belirlendiğini göz ardı etmemektedir. Ayrıca Komite, işe kabul (istihdam) bakımından belirlenmiş kesin bir asgari yaş bulunmaması dolayısıyla kaygılanmakta ve bu durumun 15 yaş olarak belirlenen zorunlu eğitimi tamamlama yaşı ile uyumsuzluk gösterebileceğini düşünmektedir.

26. Sözleşmenin 1. ve 2. maddeleri ile diğer ilgili hükümleri çerçevesinde, Sözleşmenin hükümleri ve ilkeleri ile tam olarak uyumlu olması bakımından Komite, taraf devleti, kızlar için geçerli olan yasal evlenme yaşını erkeklerin yaşı ile eşitleyecek şekilde yasal düzenlemesini değiştirmeye teşvik etmektedir. Bunun yanı sıra Komite, taraf devletin, zorunlu eğitimin tamamlanışı ile işe kabulün başlama yaşının eşitlenmesini sağlayacak düzenleme yapmasını da önermektedir.

3. Genel İlkeler

Genel İlkeler

27. Komite, taraf devletin mevzuatı ile idari ve hukuki kararların yanı sıra ulusal ve yerel düzeylerde çocuklara ilişkin politika ve uygulamalarında, ayrımcılık yapmama (Sözleşmenin 2. maddesi), çocuğun yüksek yararı (madde 3), çocuğun görüşlerine saygı (madde 12) ilkelerin tam olarak yansıtılmamış olmasını da endişe ile karşılamaktadır.

28. Komite, başta 2., 3. ve 12. maddelerde yer alan hükümler olmak üzere Sözleşmenin bütün genel ilkelerinin, ülkede çocuklarla ilgili tüm mevzuat ile bütünleştirilmesini; tüm uygulamalar ile, hukuki ve idari kararlarda uygulanmasını ve ayrıca çocuklar üzerinde etkisi olan tüm proje, program ve hizmetlerde kullanılmasını tavsiye etmektedir. Bu ilkeler bir yandan her düzeyde planlama ve politika oluşturma sürecini yönlendirirken, diğer yandan sosyal güvenlik ve sağlık kurumları, hukuk mahkemeleri ve idari makamlar tarafından gerçekleştirilen uygulamaları da yönlendirmelidir.

Ayrımcılık Yapmama

29. Komite, ayrımcılık yapmama ilkesinin (Sözleşmenin 2 nci maddesi) 1923 tarihli Lozan Antlaşması ile azınlık olarak tanınmayan çocuklara tam olarak uygulanmadığını belirlemiştir; özellikle Kürt kökenli çocuklar; özürlü çocuklar, evlilik dışı doğan çocuklar, kızlar, mülteciler ve mülteci statüsü kazanmak isteyen çocuklar, ülke içinde iç göçe tabi tutulan çocuklar ve güney doğu bölgesinde yaşayan çocuklar ile özellikle yeterli sağlık ve eğitim olanaklarına erişebilme imkanlarına göre kırsal kesimde bulunan çocuklar bakımından tam anlamı ile uygulanmamasından kaygı duymaktadır.

30. Komite, ayrımcılığı engellemek ve ortadan kaldırmak için gerekli tedbirleri almasını taraf devlete tavsiye etmektedir. Komite ayrıca, çocuklara yönelik ayrımcılığı izlemek amacıyla uygun derlenmiş verilerin toplanmasını tavsiye etmektedir, bu bağlamda öncelikle yukarıda belirtilen özellikle zor durumdaki gruplara mensup kişiler, tüm

ayrımcılık biçimlerinin sona erdirilmesini amaçlayan kapsamlı planlar geliştirmeyi amaçlayan bir bakış açısı ile ele alınmalıdır.

Yaşama Hakkı

31. Komite, özellikle doğu ve güney doğu bölgelerinde, şehirlere yeni göç etmiş kişiler arasında yaygın olan ve namuslu olmadığından şüphelenilen kadınların yakın aile bireyleri tarafından öldürülmesini içeren “namus (töre) cinayeti” uygulaması ile, yaşama hakkının ihlal edilmesinden büyük endişe duymaktadır, ayrıca bu cinayetlerde mağdurların ve suçluların genellikle küçükler olması da özellikle belirtilmesi gereken bir husustur.

32. Sözleşmenin 2. maddesi (ayrımcılık yapmama), 3. maddesi (çocuğun yüksek yararı), 6. maddesi (yaşama hakkı) ve 19. maddesi (ihlalin her türüne karşı korunma) ışığında ve İnsan Hakları Komisyonu’nun 2001/45 sayılı kararı, Özel Raportörün yargı ve hakem kararlarının uygulanmasına ilişkin tavsiyeleri (EC/CN. 4/2001/9, 38-41. paragraflar) ve Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin son gözlemleri (A/52/38/Rev.1, 179 ve 195 nci paragraflar) çerçevesinde Komite, taraf devlete, bu suçlarla etkili bir şekilde mücadele etmesi için mevzuatını gözden geçirmesini ve namus gerekçesi ile işlenen suçlar bakımından uygulanan tüm cezai indirimlerini kaldıracak şekilde yasalarındaki mevcut hükümleri değiştirmesini şiddetle tavsiye etmektedir. Komite ayrıca, doğu ve güney doğu bölgelerinde kızları etkileyen ayrımcı davranışlar ve zararlı gelenekler ile etkili bir şekilde mücadele edebilmek için, dini ve toplumsal liderleri de kapsayacak şekilde etkili duyarlılık oluşturma ve eğitim kampanyaları geliştirmeye ve uygulamaya, bu kampanyalarda yukarıda belirtilen uygulamaların sosyal ve ahlaki bakımdan kabul edilemez olduğunu göstermeye taraf devleti davet etmektedir. Ayrıca, taraf devlet, hukuku uygulamakla görevli olanlara, “namus cinayeti” tehlikesine maruz bırakılan kızları daha etkili bir şekilde koruma bakış açısı verecek şekilde özel bir eğitim ve kaynak sağlanmalı, bu cinayetlerin takip ve dava edilmesini denetlemelidir.

Çocuğun Görüşlerine Saygı

33. Çocuk Forumu gibi çocuğun katılımını geliştirmeye yönelik bir çok girişim olduğunu belirlemekle birlikte Komite, ülkedeki genel politika ve uygulamaların çocuğun ifade özgürlüğünü teşvik edici olmadığını ve özellikle uygulamada, idari ve adli usul bakımından, yasalarda düzenlendiği durumlarda bile çocukların görüşlerinin genellikle dinlenmediğini tespit etmiştir.

34. Sözleşmenin 12. maddesinin ışığında; çocuğun katılım hakları konusunda toplumun duyarlılığını arttırmak ve ailede, okulda, özellikle de toplumda çocuğun görüşlerinin saygı görmesini sağlamak amacıyla Komite, taraf devlete, özellikle öğretmenler ve sosyal hizmet uzmanlarının yanı sıra toplum liderleri ile sivil toplum örgütlerini de içerecek şekilde sivil toplumun katılımı ile çocuklarla çalışan uzmanların yer alacağı şekilde sistematik yaklaşım ve politika geliştirmesini tavsiye etmektedir. Ayrıca, Komite, çocuğun görüşlerinin dinlenmesi ve yerel düzeydekiler de dahil olmak üzere sosyal hizmet kuruluşları, hukuk mahkemeleri ve idari makamlar tarafından çocuğun görüşlerinin dikkate alınması hakkının tanınmasını geliştirmeye taraf devleti davet eder.

4. Kişisel haklar ve özgürlükler

Nüfusa kayıt

35. Komite, 5 yaş altı çocukların yaklaşık yüzde yirmi beşinin (%25) Türkiye’de nüfusa kaydedilmemiş bulunduğunu, ana-babaların nüfusa kaydın önemini farkında olmamalarından ve/veya özellikle kırsal kesimde kayıt merkezlerine ulaşımın zor olmasından dolayı doğu ve güney doğu bölgelerinde bu oranın daha da yüksek olduğunu belirlemiştir.

36. Komite, toplumu bilgilendirme kampanyaları gibi araçlarla çocuğu nüfusa derhal kaydettirmenin önemi hakkında tüm toplumda geniş kapsamlı bir duyarlılık geliştirmesini ve doğu bölgesi başta olmak üzere çocuklu tüm ailelerin erişebileceği şekilde nüfus kayıt sistemini gözden geçirmesini taraf devlete tavsiye etmektedir.

Düşünce özgürlüğü ve dernek kurma hakkı

37. Sendikalar ve sivil toplum kuruluşları üyelikleri de dahil olmak üzere, 18 yaşın altındaki kişilerin derneklere üye olamayacağı hususunu Komite kaygı ile karşılamaktadır. Ayrıca Komite, 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu'nun 13.* maddesinin, Sözleşme ile ve özellikle Sözleşmenin 12. ve 17. maddeleri ile uyumlu olmayan bir şekilde, çocukların "kişisel (medeni) haklarını kullanma yetkisine sahip olmayacağını" hükme bağladığını büyük bir kaygı ile belirtmektedir.

38. Sözleşmenin 13. ve 15. maddeleri gereğince Komite, taraf devlete, çocukların özgürce dernek kurma, üye olma ve ayrılma olanağına sahip kılınmalarını sağlamasını tavsiye etmektedir; bu olanağın özellikle yasal istihdam edilme yaşına gelenlere, özgürce sendika kurma, üye olma ve ayrılma bakımından tanınması gerekir. Komite, taraf devleti, Sözleşme ile uyumlu bir şekilde, çocukların kişisel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması amacıyla mevzuatını gözden geçirmeye teşvik etmektedir.

İşkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulmama hakkı

39. Komite, kendisine ulaşan, çocuklara, özellikle yargılama öncesi gözaltına alınma sırasında yapılan, işkence ve kötü muameleyle ilişkin bildirilmiş bir çok olayda gerçekleşen, çocuğun işkenceye veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulmaması hakkının ihlal edilmesi nedeniyle derin bir endişe duymaktadır. Bunun yanı sıra, bir çok olayda polis ya da jandarma gözetimi altındayken çocukların başkalarıyla görüştürülmeden tutulduğu, işkence ve kötü muameleden korunmayı sağlayacak şekilde avukat buldurmaya izin verilmediği ve yasada öngörüldüğü halde, sorgunun savcı önünde yapılmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Komite, çocuklara yönelik işkence iddialarının her zaman gereği gibi soruşturulmadığını, suçluların cezalandırılmadığını, böylece cezalandırılmanın bulunmadığı bir ortamın yaratıldığı endişe ile gözlemlenmiştir.

40. Sözleşmenin 37 (a) maddesi ışığında ve İşkence Hakkındaki Özel Raportörün tavsiyeleri (E/CN.4/1999/61/Add.1) doğrultusunda Komite, taraf devlete mevzuatının, çocukların görüştürülmeden tutulmasını engelleyecek ve çocuklara yönelik işkence ve kötü muamele iddialarını etkili bir şekilde soruşturacak şekilde uygulanmasını sağlamasını ya da gerektiği takdirde bu görüş doğrultusunda mevcut mevzuatını gözden geçirmesini tavsiye etmektedir. Ayrıca, böyle bir fiil işlemekle itham edilmiş kişilerin, soruşturma süresince fiili görev yerlerinin değiştirilmesini veya görevden el çektirilmesini, suçlu bulunurlarsa görevlerine son verilmesini Komite tavsiye etmektedir. Çocuk hakları konularında, hukuku uygulamakla görevli olanların sistematik eğitimlerine devam edilmesi için taraf devlete çağrıda bulunmaktadır. 39. madde uyarınca Komite, işkence ve/veya kötü muamele mağduru çocukların fiziksel ve psikolojik açıdan iyileşmesini güvence altına alacak ve toplumla yeniden bütünleşmelerini sağlayacak uygun önlemleri almasını da taraf devlete tavsiye etmektedir.

5. Aile ortamı ve alternatif bakım

Ana-baba sorumlulukları

41. Bir çok şehirde Aile Danışma Merkezlerinin yakın zamanda kurulmasını olumlu bir adım olarak değerlendirmekle birlikte; Komite, çocukları yetiştirmeye yönelik yükümlülüklerini yerine getiren ana-babalara ve vasilere, bilhassa kadının aile reisi olduğu tek ebeveynli aileler bakımından, uygun yardımın sağlanmamasını endişe ile karşılamaktadır.

42. Komite, taraf devleti, ailelere sunulan sosyal yardımı geliştirecek nitelikte etkili tedbirleri alması konusunda teşvik etmektedir; bu yardımın, danışmanlığı ve toplum tabanlı programları içermesi; ayrıca kurumsal bakım altındaki çocuk sayısını azaltmak için ailenin kapasitesinin yükseltilmesini amaçlayan UNICEF ile işbirliği programının tam anlamı ile uygulanır kılınması gerekmektedir.

Aile ortamından yoksun bırakılmış çocuklar

43. Kurumlarda yaşayan çocuk sayısının; ki bu çocukların yarısı ailelerini etkileyen sosyo-ekonomik sorunlar nedeni ile kurumlara yerleştirilmiştir; yüksekliği konusunda Komite endişe duymaktadır. Bu kurumların bazı durumlarda kötü fiziki koşullar altında

bulduğunu, yeterince eğitim almış ve işe uygun elemanlara şiddetle ihtiyaç olduğunu Komite kaygı ile belirtmekte ve bu nedenle, anılan kurumlardan bazılarının küçük çocuk gruplarından oluşan aile birimleri halinde yeniden teşkilatlandırılmasını memnuniyetle karşılamaktadır. Komite ayrıca, koruyucu aile sisteminin yeterince gelişmediğini ve evlat edinmeye ilişkin yasal düzenlemenin çok sınırlayıcı olduğunu belirtmektedir.

44. Komite, çocukların kuruma yerleştirilmesi sistemini gözden geçirmesini, Sözleşmenin 25. maddesi doğrultusunda, kurumlara yerleştirilen çocukların durumunun düzenli olarak yeniden değerlendirmesini taraf devlete tavsiye etmektedir. Ayrıca taraf devlete, kurumlarda yaşayan çocukların durumunu iyileştirmek amacıyla daha fazla mali ve insani kaynak ayırmasını önermektedir. Sözleşmenin 20. maddesi ışığında, Komite, taraf devleti alternatif bakımı geliştirmeye teşvik etmekte ve ayrıca yeterli mali destek sağlamayı da kapsamına alacak şekilde koruyucu bakımın niceliğini, niteliğini ve etkin kullanımını arttırmaya yönlendirmektedir. Bunun yanı sıra Komite 21. madde doğrultusunda, taraf devleti evlat edinme sürecini kolaylaştıracak şekilde, evlat edinme hakkındaki yasal düzenlemesini gözden geçirmeye teşvik etmektedir.

Çocuk İstismarı ve İhmalı

45. Komite, çocukların cinsel istismarı ve bekaret kontrolü de dahil olmak üzere, ev içi şiddet, kötü muamele ve sömürüyü engelleyecek ve ortadan kaldıracak uygun tedbirlerin, yöntemlerin, kaynakların ve konuya ilişkin verilerin bulunmaması yönündeki kaygısını belirtmektedir. Ayrıca Komite, toplumdaki eğilimin kadınlara ve çocuklara karşı işlenen bu fiilleri bildirmeme yönünde olduğunu, bu fiiller bildirilse bile, her durumda polisin sistematik olarak müdahale etmediğini belirtmektedir. İstismar mağduru çocuklara yönelik hizmetlerin sınırlı sayıda olması da kaygı duyulan başka bir husustur.

46. Komite, Sözleşmenin 19. maddesi doğrultusunda, mevcut uygulamaların kapsamını, boyutlarını ve doğasını anlamasına yardım edecek şekilde, ev içi şiddet, kötü muamele ve cinsel istismar da dahil her tür sömürü hakkında araştırma yaptırmasını taraf devlete tavsiye etmekte; değişen eğilimleri de destekleyici yeterli tedbirler almasını ve politikalar benimsemesini önermektedir. Komite ayrıca, aile içinde cinsel istismar dahil, ev içi şiddet, kötü muamele ve sömürüye maruz kalmış çocuklara ilişkin vakaların, çocuğa duyarlı bir şekilde soruşturulmasını, çocuğun özel yaşamına saygı hakkının korunmasını ve bekaret kontrolünün kaldırılmasını sağlayacak şekilde yasalardaki usul hükümlerinin düzenlenmesini önermektedir. Hukuki süreçte çocuklara destek olma hizmeti sağlayacak tedbirlerin alınması; tecavüz, istismar, ihmal, kötü muamele ve şiddet mağduru çocukların Sözleşmenin 39. maddesine uygun şekilde fiziki ve psikolojik iyileşmesinin ve toplumla bütünleşmesinin sağlanması gerekmektedir.

Fiziksel Ceza

47. Evde fiziksel ceza uygulamasının kültürel ve hukuki açıdan kabul edilebilir olması ve Ceza Kanunu'nda sadece "aşırı cezalandırma" sayılabilen fiziksel yaralamanın yasaklanması hakkında Komite derin bir endişe duymaktadır. Ayrıca, yasak olduğu halde, fiziksel cezanın okullarda ve diğer kurumlarda uygulanmasını da kaygı ile karşılamaktadır.

48. Sözleşmenin 3., 19. ve 28 (2) maddeleri ışığında Komite, fiziksel cezanın zararlı etkileri hakkında duyarlılık oluşturmaya yönelik tedbirler geliştirmeye ve ailelerde Sözleşme hükümleri ile uyumlu ve çocuğun onuruna yakışır şekilde uygulanabilecek alternatif disiplin yöntemlerini teşvik etmeye taraf devleti yönlendirmektedir. Ayrıca, okullar ve diğer kurumlarda fiziksel cezanın uygulanmasını durduracak etkili yöntemler bulmasını taraf devlete tavsiye etmektedir.

6. Temel Sağlık ve Güvenlik

Özürlü Çocuklar

49. Hizmetlerin koordinasyon makamı olarak Özürlüler İdaresi'nin oluşturulmasını ve eğitim, istihdam ve rehabilitasyon alanlarındaki bazı kurumsal engellerin kaldırılmasını olumlu bir gelişme olarak belirlemekle birlikte Komite, halen kurumlara yerleştirilen özürlü

çocuk sayısının yüksekliği ve bu çocuklara ayrılan kaynak kıtlığı ve uzman eleman bulunmaması nedeni ile kaygı duymaktadır.

50. Komite, taraf devlete, durumları ve ihtiyaçlarını tam olarak belirlemek amacıyla özürülü çocukların durumunu gerekli şekilde izlemeyi sağlayacak tedbirleri almasını tavsiye etmektedir. Ayrıca taraf devlete, özellikle kırsal kesimde yaşayanlar başta olmak üzere özürülü çocuklar için programlar ve olanaklar geliştirmek için gerekli kaynakları ayırmasını ve bu çocukların evde aileleri ile birlikte kalmalarını sağlayacak toplum tabanlı programlar geliştirmesini önermektedir. Özürülü Kişilerin Önündeki Fırsatların Eşitlenmesine İlişkin Standart Kuralların (Genel Kurul kararı 48/96) ışığında ve “Özürülü Çocukların Hakları” hakkındaki genel tartışma sırasında Komitenin benimsediği tavsiyeler (bkz. CRC/C/69) doğrultusunda Komite, taraf devlete özürülülerin topluma katılımını ve diğer çocuklarla aynı eğitim sistemi içinde bütünleşmelerini teşvik etmesini, bu bağlamda öğretmenlere özel eğitim sağlamasını ve okulları kolay erişilebilir kılmasını tavsiye etmektedir.

Sağlık ve Sağlık Hizmetleri

51. Taraf devletin, Çocuk Hastalıklarının Bütünleştirilmiş Yönetimi sistemini benimsemesini, 2000 yılında 35 yeni Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü kurmasını, Sosyal Hizmetler ve Çocuğun Korunması Kurumları ile sivil toplum örgütleri arasında yerel düzeyde çocuklara sunulan hizmetleri geliştirmek amacıyla işbirliğine yönelik protokoller imzalanmasını memnuniyetle karşılamakla birlikte Komite, ana ve çocuk sağlığına ilişkin hususların yetersizliği ve coğrafi bölgeler ile sosyo-ekonomik sınıflar bakımından büyük farklılıklar bulunmasından endişe duymaktadır. Bunun yanı sıra özellikle bebek, çocuk ve anne ölüm oranlarının yanı sıra yetersiz beslenme oranlarının güney doğu bölgesinin kırsal kesimi ile şehirlerin fakir bölgelerinde özellikle yüksek olduğunu belirtmektedir. Komite ayrıca bağışıklama programlarının Türkiye’deki tüm çocukları kapsamadığına ve bağışıklama oranlarının özellikle doğu bölgelerde düşük olduğuna dikkat çekmektedir.

52. Komite, bilhassa temel bakım düzeyine odaklanarak ve sağlık bakım hizmetlerini merkezileştirmekten kurtararak, gerekli kaynakları tahsis etme, ayırım yapmaksızın tüm çocukların sağlık düzeylerini geliştirecek kapsamlı politika ve programlar oluşturma konusunda taraf devlete tavsiyede bulunmaktadır. Özellikle çocuk ölümlerini ve hastalıklarını engellemek amacıyla, doğum öncesi ve doğum sonrası bakım hizmetlerinin geliştirilmesini, ana-babaları çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin faydaları, hijyen ve çevresel temizlik ve kazaların önlenmesi konularında bilgilendirecek kampanyaların yaygınlaştırılmasını tavsiye etmektedir. Komite, bağışıklama programına ilişkin olarak, bu programın tam ve etkili uygulanmasını sağlamak amacıyla taraf devleti uluslararası işbirliğine yönelmesi için teşvik etmektedir.

Ergen Sağlığı

53. Komite, yüksek oranlarla gerçekleşen erken yaşta gebelikler, tütün ve uyuşturucu kullanan çocukların ve gençlerin sayısındaki artış, başta frengi olmak üzere cinsel yolla bulaşan hastalık vakalarındaki artış ve gençler arasında giderek artan oranlarda karşılaşılan HIV/AIDS vakaları hakkında duyduğu kaygıyı özellikle belirtmektedir. Ayrıca, başta uyuşturucu bağımlılığını tedavi ve rehabilite etme programları olmak üzere, ruh sağlığı da dahil, gençlerin sağlığı alanına ilişkin programlar ve hizmetlerdeki sınırlılık dikkati çekmektedir. Özellikle okullarda cinsel (üreme) sağlığa yönelik yeterli önleme ve bilgilendirme programlarının bulunmaması da vurgulanması gereken bir husustur.

54. Komite, taraf devlete ruh sağlığı da dahil, gençlerin sağlığına yönelik çalışmalarını geliştirecek tedbirler almasını, özellikle cinsel sağlık ve madde bağımlılığı alanlarına yönelik politika üretilmesini ve okullardaki sağlık eğitimi programını güçlendirmesini tavsiye etmektedir. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar ile HIV/AIDS’in olumsuz etkilerini de kapsayacak şekilde, yeterli politikaları ve programları oluşturabilmek amacıyla, gençlerin sağlık sorunlarının kapsamını anlamak için kapsamlı ve disiplinler arası bir çalışma yapmasını da Komite, taraf devlete önermektedir. Bunun yanı sıra sağlık öğretiminde, bilhassa cinsel sağlık bakımından, eğitim programlarının etkinliğinin değerlendirilmesi, gençlere duyarlı danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi, erişilebilir bakım ve

rehabilitasyon imkanlarının sağlanması ve bu hizmetlerin çocuğun yüksek yarına olduğu takdirde ana-baba onayı olmaksızın verilmesi konularında; yeterli mali ve insani kaynakların da tahsis edilmesini sağlayacak şekilde, başka tedbirler alması hususunda taraf devlete tavsiyelerde bulunmaktadır.

7.Eğitim, boş zaman ve kültürel etkinlikler

Eğitim

55. Komite, başta kırsal kesimde yaşayanlar olmak üzere kızlar arasında 3. sınıftan sonra okulu terk etme oranlarının yüksekliğini, eğitimin kalitesindeki gerilemeyi ve yeterli katılımı sağlamayan öğretim yöntemlerini; eğitilmiş personelin ve bilhassa büyük metropollerde ve güney doğuda, özellikle sınıflar bakımından olmak üzere donanım eksikliğini kaygı ile belirtmektedir.

56. Sözleşmenin 28. maddesi doğrultusunda Komite, okullara düzenli devamı sağlayacak uygun tedbirleri almaya ve özellikle kızlar arasında görülen okulu terk oranlarını azaltmaya taraf devleti teşvik etmektedir. Taraf devleti, okul öncesi eğitimi sisteme yerleştirme ve çocukların orta öğretim okullarına kaydolmasını güvence altına almaya yönelik daha ileri adımlar atma konularında yüreklendirmektedir. Bunun yanı sıra; eğitilmiş öğretmen sayısını arttırmak, öğretim kalitesini yükseltmek, Sözleşmenin 29 (1). maddesinde belirtilen eğitim düzeyine ulaşabilmek ve Komitenin Eğitimin Amaçları Hakkındaki Genel Görüşü ile uyumlu olmak için, taraf devleti öğretmen eğitim programlarını kuvvetlendirmeye devam etmesi için teşvik etmektedir.

8.Özel koruma tedbirleri

Mülteci Çocuklar

57. Komite, sadece Avrupa ülkelerinden gelen ve mülteci statüsü kazanmak isteyen kişilere mülteci statüsü tanınmasını; bu nedenle Avrupa kökenli olmayan mülteci statüsü arayan çocuklara kendilerini kabul edecek üçüncü bir ülke bulana kadar geçici olarak bu statünün verildiğini, dolayısıyla bu çocukların genellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmadığını kaygı ile izlemektedir. Mülteci statüsü kazanmak isteyen ve mülteci durumunda olan çocuklarla ilgilenen görevlilerin çocuk hakları konularında eğitilmemiş olduğunu, bu görevlilerin özellikle yanlarında aile üyeleri bulunmayan çocuklar, aile birleşmesi gereken haller ve ayrıca savaştan etkilenen bölgelerden gelen çocuklar ve travmatik deneyimlerin mağduru olan çocuklar bakımından nasıl bir davranış göstereceklerini bilemediklerini Komite belirlemiştir.

58. Komite, Avrupa harici ülkelerden gelen çocuk mültecilere, mülteci statüsü tanınabilmesi amacıyla taraf devleti, mültecilerin statüleri hakkındaki 1951 tarihli Antlaşmaya ve 1967 tarihli Protokole koyduğu coğrafi sınırlamayı kaldırma konusunu düşünmeye teşvik etmektedir. Ayrıca, bilhassa çocuklarla görüşme yapma teknikleri ve ailelerin yeniden birleşmesini sağlama konuları bakımından, mülteci statüsü arayan çocuklar ve mülteci çocuklar ile ilgilenen görevlilere yeterli eğitimin verilmesini, taraf devlete tavsiye etmektedir. Bunun yanı sıra, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesinin Mülteci Çocukların Korunması ve Bakımı Hakkındaki Tavsiye Kararları doğrultusunda, Komite, taraf devlete geldiği anda özel destek ve ilgi gereksinimi olan çocukları belirlemek için her türlü çabayı göstermesini ve bu çocuklara yeterli psikolojik yardım sağlanmasını taraf devlete önermektedir. Bundan başka mülteci statüsü arayan bütün çocukların ve mülteci durumdaki çocukların eğitim imkanlarından tam olarak yararlanmasını sağlayacak şekilde tedbirlerin güçlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

İç göçe tabi tutulmuş çocuklar

59. Türkiye’de 1990’lı yıllarda güney doğu bölgesinde meydana gelen yoğun şiddet olayları nedeniyle kendi evlerini terk etmeye zorlanarak, iç göçe tabi tutulmuş çocuk sayısının yüksekliği karşısında Komite duyduğu endişeyi dile getirmiştir. Komite bu kişilerin iskan edilme, sağlık hizmetleri ve eğitim bakımından sınırlı olanaklara sahip bulunduğunu da kaygı ile belirtmektedir.

60. İç Göç Hakkında Yol Gösterici İlkeler (E/CN.4/1998/53/Add.2) çerçevesinde Komite, iç göçe tabi tutulmuş çocukların ve ailelerinin, uygun sağlık, eğitim hizmetlerine ve yeterli iskan edilme imkanlarına erişebilir kılınmalarını güvence altına almasını taraf devlete tavsiye etmektedir. Ayrıca, uygun politika ve programların geliştirilebilmesi amacıyla, taraf devlet ne kadar çocuğun iç göçe tabi tutulduğunu ve bu çocukların ihtiyaçlarının neler olduğunu gösterecek şekilde veri toplamaya ve istatistik hazırlamaya davet edilmektedir.

Ekonomik sömürü

61. Komite, taraf devletin, başta çalışan çocukların eğitim düzeyini arttırmayı amaçlayan olmak üzere, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile bir çok protokol imzaladığını bilmektedir. Bununla birlikte, ülkede çalışan çocuklar bakımından halen kesin bir yasal istihdam edilme yaşı sınırlamasının bulunmaması kaygı vericidir; ancak bu bağlamda İş ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Çalışan Çocuklarla ilgilene Birimi altında oluşturulan bir komisyon, bütün çalışan çocukları kapsamına alacak şekilde, “İstihdamda Asgari Yaş ve Çalışan Çocukları Koruyucu Önlemler Hakkında Kanun” tasarısı hazırlanmaktadır. Ancak bu durum bile iş yaşamına girmiş çocukların sayısının yüksekliği ve özellikle yasal düzenlemelerce daha az korunduğu gözlemlenen tarlada, ev içi işlerde, küçük kuruluşlarda ve sokakta çalışan çocukların çok oluşu karşısında duyulan endişeyi gidermemektedir.

62. Komite, ticari anlamda cinsel sömürü de dahil, çocukların ekonomik sömürünün tüm biçimleri ile mücadele edecek nitelikte ve çocukları koruyacak tedbirler almaya ilişkin mevcut çalışmaları sürdürmesini taraf devlete tavsiye etmektedir.

Sokaklarda yaşayan çocuklar

63. Sivil toplum örgütlerinin katılımı ile, danışmanlık, eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri veren bir çok merkezin kurulmuş olduğunu belirlemekle birlikte Komite, sokaklarda çok sayıda çocuğun yaşadığını ve bu çocuklara yardımın genellikle sadece sivil toplum kuruluşları tarafından sağlandığını kaygı ile fark etmiştir.

64. Komite, sokaklarda yaşayan çocuklara yeterli beslenme, giyecek, iskan, sağlık bakımı, mesleki tecrübe ve hayat tecrübesi kazandırma eğitimi de dahil eğitim imkanlarının sağlanmasını ve böylece çocukların tam gelişiminin desteklenmesini gerçekleştirecek mevcut yöntemleri geliştirmesini taraf devlete tavsiye etmektedir. Buna ek olarak taraf devlet, bu çocukların fiziksel ve cinsel sömürüsü ve madde bağımlılığı nedeni ile rehabilitasyon hizmetlerine erişimini güvence altına almalı, çocukları polisin sert tutum ve davranışlarından korumalı, çocukların aileleri ile barışıp yeniden bir araya gelmelerine yardımcı olacak hizmetler sunmalıdır.

Çocuk ceza adaleti sistemi

65. Komite, çocuk mahkemelerinin görev alanının 15 yaştan, 18 yaşa çıkarılmasını öneren değişikliği ve Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan “Çocuk Mahkemelerinin Kurulması, Görevleri ve Usulü Hakkındaki Yasa”yı Sözleşme hükümleri ile uyumlu hale getirmek için başlatılan çalışmayı, her il ve ilçede bulunan Emniyet Müdürlükleri dahilinde çocuk koruma birimlerinin kurulmasını olumlu gelişmeler olarak nitelendirmektedir. Bununla birlikte, Komite, çocuk ceza adaleti hakkındaki ulusal mevzuat ile aynı konuya ilişkin Sözleşme ilkeleri arasındaki önemli çelişkiler nedeniyle endişe duymaya devam etmektedir. Komite, özellikle, cezai ehliyet bakımından asgari yaşın 11 olması, Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nun 11-14 yaş arası çocukları kapsamına alması, 15-18 yaş arası çocukların Ceza Kanununa tabi tutulması nedeniyle duyduğu kaygıyı belirtmektedir. Ayrıca, 11-14 yaş arası çocukların bile, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin ya da Askeri Mahkemelerin yargı yetkisine tabi suçlar işlemesi veya bu çocukların olağanüstü hal bölgelerinde yaşamaları durumlarında Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nun bu çocuklara uygulanmaması büyük kaygı doğurmaktadır. Göz altına alınmanın son çare olarak kullanılmaması ve çocukların uzun süre kimse ile görüşürülmeden tutulması olaylarını içeren pek çok vakanın varlığı, yine derin endişe duyulmasına neden olan durumlar arasında sayılabilir. Bunların yanı sıra Komite, Çocuk Mahkemeleri sayısının çok az olmasından ve hiç birinin doğu bölgelerinde bulunmamasından dolayı sıkıntı duymaktadır. Bunun yanı sıra, yargılama öncesi göz altı sürelerinin uzunluğu, hapis hane koşullarının olumsuzluğu ve göz altı süresi boyunca yeterli eğitime,

rehabilitasyona ve topluma yeniden katılmaya yönelik programlar sağlanmaması hakkında duyulan endişe de belirtilmiştir.

66. Komite, taraf devlete mevzuatını ve uygulamalarını; Sözleşmenin özellikle 37., 40. ve 39. maddelerinin yanı sıra Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Beijing Kuralları) ile Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri) gibi bu alanla ilgili diğer uluslar arası standartlara tam olarak uygun hale getirmek için yeniden gözden geçirme çalışmalarına devam etmesini; bu bağlamda asgari yasal cezai ehliyet yaşını arttırmayı, 18 yaşına kadar olan bütün çocuklara Çocuk Mahkemeleri Kanunu'nun uygulanmasını güvence altına alarak bu çocuklara tanınan korumayı genişletmeyi ve her ile çocuk mahkemesi kurmak yolu ile bu uygulamayı etkili kılmayı düşünmesini tavsiye etmektedir. Komite, özellikle taraf devlete, göz altı sürelerinde görüşme yaptırılmaksızın geçen zamanın engellenmesi için çocuk suçluların durumunun gecikmeksizin ele alınması gerektiğini, yargılama öncesi göz altına alma uygulamasının sadece son çare olarak düşünülmesi ve mümkün olan en kısa sürelerle uygulanması ve yasada belirlenenden daha uzun sürmemesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Mümkün olduğu taktirde yargılama öncesi göz altına almayı engellemek amacıyla alternatif tedbirlerin uygulanması gerekmektedir. Özgürlüğü kısıtlanmış çocuklar bakımından Komite, taraf devlete Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kurallarını mevzuatına ve uygulamalarına aktarmasını tavsiye etmektedir; taraf devlet bu bağlamda söz konusu çocuklar için kendilerine yapılan tüm işlemler bakımından etkili bir şikayet mekanizması geliştirmeyi ve bu mekanizmayı erişilebilir kılmayı taahhüt etmeli ve çocuk ceza adalet sistemi içindeki çocukların toplumla yeniden bütünleşmesine yardımcı olacak uygun rehabilitasyon önlemlerini güvence altına almalıdır. Son olarak Komite, taraf devlete, diğer kuruluşların yanı sıra bilhassa İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nden, Birleşmiş Milletler Uluslar arası Suç Önleme Merkezi'nden, Çocuk Ceza Adaleti Sistemi Hakkındaki Uluslar arası Ağ'dan ve UNICEF'ten, Birleşmiş Milletler Ceza Adaleti Sistemi Hakkında Teknik Tavsiye ve Yardıma İlişkin Koordinasyon Paneli aracılığıyla konu hakkında yardım almasını tavsiye etmektedir.

İsteğe bağlı protokoller

67. Komite, taraf devleti, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocukların Satılmaları, Çocuk Fuhşu ve Pornografisi Hakkındaki İsteğe Bağlı Protokol ile Çocukların Silahlı Çatışmalarda Yer Almaları Konusundaki İsteğe Bağlı Protokole katılmaya teşvik etmektedir.

9. Rapor Verme Sürecindeki Rapor ve Belgelerin Yayılması

68. Son olarak, Sözleşmenin 44. maddesi 6.paragrafı uyarınca Komite, taraf devlete; İlk Raporun, taraf devletçe Komite'ye sunulan yazılı cevapların, Komite ile yürütülen tartışmaların özet kayıtlarının ve Komite tarafından benimsenen sonuç gözlemlerinin toplum tarafından yaygın biçimde edinilmesini sağlamasını ve raporu yayımlamayı düşünmesini tavsiye etmektedir. Sözleşme ve Sözleşmenin uygulanması ile izlenmesi hakkında; sivil toplum kuruluşları ve çocuklar da dahil, hükümet ve toplum içinde genel bir görüş ve duyarlılık oluşturmak amacıyla, belirtilen belgelerin yaygın bir biçimde dağıtılması gerekmektedir.

Sözü edilen madde TMK 14. Maddedir. Orjinal metinde bir yazım hatası olduğu düşünülmektedir.